

Літаратурна і Мастацтва

Год выд. 331
№ 37 (1882)
8 мая 1964 г.
ПЯТНІЦА
Цана 4 кап.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

ЗАУТРА — СВЯТА ПЕРАМОГ • ДРУЖБА,
ЗМАЦАВАНАЯ КРЫВЕЮ • КАЛІ СЫНЫ
ШЛІ У БОЙ... • ЛЮДЗІ ЦКАВАГА ЛЭСУ

• ПЕСНЯ ПАЭТА У СТРАІ • АПАВЯДАННЕ В. ХОМЧАНКІ • ШЭСЦЬ
КАНЦЭРТНЫХ ПРАГРАМ

КАЛІ ТЫ ЗАУТРА БУДЕШ ІСЦІ

паўза помнік салдату ці партызану, спыніся, таварыш.
Спыніся, сцінь шалку, хвіліну сурова памыюся. Можна, нават, не пасаромся стаць на калені.
Які ён не вець, гэты помнік — багаты гранітны абеліск ці сціпля драўляная піраміда з напусцістым надпісам на фанерцы — спыніся, таварыш.
Ведаеш ці не ведаеш ты імёны людзей, што спачылі назубедзі пад помнікам або ў аколіцах, спыніся, таварыш.
Ці помніцца табе самому франтавыя акопы і партызанскія блакады, ці ў той час ты толькі нарадзіўся — спыніся, таварыш...

НАВЕЧНА!

Перамогу ўяўлялі ў старажытнасці лёткарылай фея-багіняй — у руцэ бутэфоркі меч, на плячах праэртная туніка. Наша Перамога была зямной-праэцкай і суровай. На малюнках і ў кіно ёе часта ўяўляюць у вобразе стомленага аўтаматчыка на прыступках зруйнаванага рэйхстага; гімнасцёрка яго счарнела ад поту і дыму, на кіравых ботах — пыл паловы Еўропы, пад палюшкай — скрываўлены бінт, у зубах — сялянская самарукта...

Спартсменкі-парашуцісты, што сталі баявымі авіяцыйнымі штурманамі і партызанскімі радзістамі.
Падлеткі-падпольшчыкі, закатаваныя ў гестава...
Мільёны людзей не дачакаліся нявесты, дзеці, жонкі, бацькі. Мільёны людзей аддалі за Перамогу самае драгое, што мелі, — жыццё. Ададлі, бо разумелі: Радзіма, свабода, светлая будучыня народа — яшчэ даражэй...

ПРЫСВЕЧАНА

ЗНАМЯНАЛЬНАЯ ДАЦЕ

Бібліятэкі, клубы і дамы культуры рэспублікі шырока адзначаюць свята Перамогі над фашысцкімі захопнікамі. У културна-адукацыйных арганізацыях выстаўляюць, мантаную і сцэны, прысвечаныя знамянальнай даце.
Шмат цікавых матэрыялаў экспануецца на выставках у Дзяржаўнай бібліятэцы імя У. І. Леніна, Мінскай гарадской бібліятэцы імя Я. Купалы, Віцебскай, Гомельскай і Брэсцкай абласных бібліятэках. Фотаграфічныя і мастацкія экспанаты аб гэтым абаронцаў Брэсцкай крэпасці, баля пад Масквой і Волгаградом, суровых бунных беларускіх партызан. Зіхнаюцца творы М. Танка, П. Броўкі, Р. Някля, П. Прыходзькі, прысвечаныя Савецкім воінам.

Прайшоў дзевятнаццаць гадоў. Побач з праўдзінымі кінамі, кінафільмамі, карцінамі паўляюцца цяпер часам творы, дзе аўтары, хоць і не хочучы таго, дэдазьяць, быццам гадзі з тых незабыўных дзён, міне яшчэ дзевятцаць, п'яццадзят, сто, а ў народзе з пакалення ў пакаленне будучы перадавацца і надалей легендарны і песні аб слаўных беларускіх партызанках, аб іх зацятэй святой барацьбе...
Дай на момант волю фантазіі, таварыш, і паспрабуй уявіць, што было б сёння з табою, з Радзімай твай, з усёй планетай, на якой ты жыўшы, калі б дзевятнаццаць гадоў...

У САЛДАЦКАЙ БІБЛІЯТЭЦЫ

У салдацкай бібліятэцы Н-скай часты Беларускай ваеннай арганізацыі можна убачыць томяні Яні Купалы і Яўба Коласа, М. Дыльцова, Я. Маўра, П. Броўкі, кнігі беларускіх пісьменнікаў маладога пакалення.
Надаўна доўга правалі дзве літаратурныя канферэнцыі. На першай абмяркоўвалася раман «Людзі на балоце» І. Меленка, другая была прысвечана аповесці І. Шамякіна «Травяное шчасце».

ТЫРАЖОМ 100 ТЫСЯЧ

ЭКЗЕМПЛЯРАЎ

Ваеннае выдавецтва Міністэрства абароны СССР выдала зборнік А. Кулякоўскага «Да ўсходу сонца». У кнігу ўключаны аповесці «Да ўсходу сонца», аповяданні «Дарогамі жыцця» і «Дзе ты, Леначка!», прысвечаныя падвигам беларускіх партызан, а таксама аповяданні «Паўлінка», «Сямёнаў сад», «Коршак ўзыходзіць сонца». Тыраж кнігі — 100 тысяч экзэмпляраў.

БАЯВОЕ БРАТЭРСТВА

І. ЗАХАРАЎ,
Герой Савецкага Саюза

ШЭСЦЬ СПЕКТАКЛІ

Толькі ў гэтым годзе работнікі мастацтва Беларусі далі для воінаў Беларускай ваеннай арганізацыі дзесяці шэфскіх спектакляў і канцэртаў. Надаўна ў Н-скай частцы пабывалі артысты Тэатра імя Я. Купалы. Яны паказалі салдатам спектакль «Паўлінка». Група артыстаў філармоніі дала шэфскі канцэрт у другой частцы. Салдаты і сержанты з цікавасцю слухалі беларускія сучасныя і старадаўнія песні.

Каму давялося быць у паўночна-ўсходняй частцы Верхнядзвінскага раёна Віцебскай вобласці, той не мог не убачыць недалёка ад вёскі Пронкі курган, на вяршыні якога раскінуў галле малады дуб. Гэты «Курган баявой дружбы» на стыку граніч трох братніх рэспублік — Расійскай Федэрацыі, Беларускай ССР і Латвійскай ССР. — жыхары пагранічных раёнаў насыпалі ў чэрвені 1959 года ў гонар п'ятнацігоддзя злучэння народных месціцаў з часткамі Савецкай Арміі.
Курган — сваясаблівая велічыня помнік аднастайна непарушнай дружбе братніх народаў, якія ў гады акупацыі плячо ў плячо змагалі супраць фашысцкіх захопнікаў.

траллялі на нашы засады.
Невялікай групай партызан камандаваў наш таварыш казах Галім Ахмедзяраў. Знаходзіўся ў засадае на паўночным захадзе ад мястэчка Галім і яго бацька Заўмакці, што па Зілунскай шляху на дапамогу Шціўнаўскаму гарнізону рушыць фашысцкая аўтаматчыца, наперадзе якой ішла бронемашына. Налюда падышоў ужо да пазіцыі партызан. Раптам асляпляльная ўспышка і выбух: аўтаматчыца падарвалася на міне. Астатнія машыны рэзка затармазілі. Салдаты, хутка пасаскочышы на пашу, узялі страляючых партызан маўналі, чыкалі каманды. А фашысты абышлі ўзарваны бранявік і рушылі ў напрамку да Шціўнаў. Усё бліжэй, бліжэй да засады. «Агоны!» Сынцова шквал наляцеў на ворага, запрагнаў мінамёт. Неўзабаве дарога спусцалася...
А над мястэчкам палала зарава. Усё было сончанае з гарнізонам даволі хутка, толькі на ўпраўленні паліцыі ў прыстававаным для абароны палатнае заселі і адстралявалі гітлераўцы і пашуцкія, пакуль група партызан пад камандай Міхаіла Кошалева не падпаліла будынак.

КІНАСЦЕНАРЫЙ «КАМАНДЗІР УЗВОДА»

«Камандзір узвода» — так называецца кінасцэнарый, які напісаў пісьменнік М. Аляксееў для самадзейнай кінастудыі пры арганізацыі Дома афіцэраў. Сцэнарый прысвечаны жыццю і баявой вучобе воінаў.

У гэтым артыкуле мне хочацца прыгадаць адзін з эпизодаў сумеснай барацьбы рускіх, беларускіх і латышскіх партызан.
На мяжы з Асвейскім раёнам знаходзіцца невялікае латышкае мястэчка Шціўна. Надаючы яму стратэгічнае значэнне, як пункту, блізкаму да магістральнага дарога, фашысты размясцілі тут гарнізон і некалькі ваенных устаноў. Гітлераўцы са сваімі паслугачамі рабавалі наваколнае насельніцтва, выганялі моладзь у Германію.
Аб'яднанае партызанскае камандаванне вырашыла сумеснымі сіламі разграміць фашысцкі гарнізон у мястэчку.

А над мястэчкам палала зарава. Усё было сончанае з гарнізонам даволі хутка, толькі на ўпраўленні паліцыі ў прыстававаным для абароны палатнае заселі і адстралявалі гітлераўцы і пашуцкія, пакуль група партызан пад камандай Міхаіла Кошалева не падпаліла будынак.

Разведчыкі выдатна справіліся з пашуаўленай задачай. Яны ўстанавілі, што ў гарнізоне больш сотні фашысцкіх салдат і паліцэй, узброеных кулямётамі, мінамётамі. Выявілі, што

Завалалі пажары. Гэта партызаны падпалілі склады. Салдаты і паліцэйскія спрабавалі вырвацца з мястэчка, але іх усюды сустракаў масіраваны агонь. Часам бой пераходзіў у рукопашную схватку. Нямецкія афіцэры, што знаходзіліся на гуляках, не маглі трапіць у гарнізон і, кідаючыся ўцякаць,

Заваленым, адыходзім на сваю базу. У лесе каля вёскі Пронкі спыніліся. Ісці далей удзень небяспечна: наперадзе адкрытае месца, магістраль Себеж — Асвея. Да таго ж, фашысты, якія лічылі разгром гарнізона справай дэсанту Чырвонай Арміі і спачатку за намі не гналіся, цяпер спыхапіліся. Перад тым, як рушыць да лагера, разведка далажыла, што наперадзе выяўлены засады — іх устанавілі гітлераўцы з Себежскага гарнізона. Як жа пераскочыць пашу Себеж — Асвея і збераць пры гэтым і сілы свае, і вялікі абыз з трафеямі?

Герой не падуладны смерці. Аб гэтым заўсёды думаеш, калі бачыш, як зноў і зноў ідуць эскурсы ў іршанскі Дом-музей Н. С. Заслонава. Тут сабраны мноства экспанатаў і дакументаў аб гераічнай дзейнасці падпольшчыкаў і партызан пад кіраўніцтвам легендарнага «дзядзі Іосіпа».

Партызанскае камандаванне вырашыла сумеснымі сіламі разграміць фашысцкі гарнізон у мястэчку. Завалалі пажары. Гэта партызаны падпалілі склады. Салдаты і паліцэйскія спрабавалі вырвацца з мястэчка, але іх усюды сустракаў масіраваны агонь. Часам бой пераходзіў у рукопашную схватку. Нямецкія афіцэры, што знаходзіліся на гуляках, не маглі трапіць у гарнізон і, кідаючыся ўцякаць,

Партызанскае камандаванне вырашыла сумеснымі сіламі разграміць фашысцкі гарнізон у мястэчку. Завалалі пажары. Гэта партызаны падпалілі склады. Салдаты і паліцэйскія спрабавалі вырвацца з мястэчка, але іх усюды сустракаў масіраваны агонь. Часам бой пераходзіў у рукопашную схватку. Нямецкія афіцэры, што знаходзіліся на гуляках, не маглі трапіць у гарнізон і, кідаючыся ўцякаць,

У ГЭТЫМ НУМАРЫ

назад над зруйнаваным савецкімі бомбамі і снарадамі фашысцкім логамам не залунаў чырвоны сцяг Перамогі; што было б, калі б вар'які, зварыныя планы Гітлера здзейсніліся.
Ты ўсімхаеся, — гаворыш, што гэта нават увяць немагчыма. Паспрабуй, зрабі намаганне — толькі ж не момант, таварыш!
Ты пахочаш, што прыскочыш да грудзей баяваму талочу сына — твайго хлопчыка, якога чакала б доля раба.
Ты глядзіш на вуліцу, дзе блішчаць вясёллімі сонечнымі зайчыкамі зіхатлівыя шыбы дамоў-новабудоваў, і ўяўляеш спусташны, страшны чорны краязід, які б адкрыўся ў гэтых месцах.
Ты кідаеш вокан на кнігі, слухаш песню, што гучыць па радыё, а ўяўляеш постаць наглядчыка і свіст яго бізанаў...
Хоціце, не муай сябе, таварыш! Не здарыцца, не паўтарыцца такое ці падобнае! Было і навачна застаўся ў памяці чалавечтва 9 Мая 1945 года.
Навечна, бо ў той дзень упершыню за зімы і леты трывогі, страху, ліхалецця ўсімніліся людзі сонцу і нябеснаму блакіту.
Навечна, бо ў той дзень савецкі воін-герой на ўвесь рост паўстаў перад мільярдамі вачэй як вызаліцель, выратавальнік, надзея.
Навечна, бо ў той дзень свет яшчэ раз зразумуе, што можа здзейсніць народ, які бачыць перад сабой камунізм.
Навечна, бо ў той дзень цывілізацыя адолеа варварства, святло — цэму.

Міхаіл Гіораў. Янраз напярэдадні свайго дзевятнацігоддзя (нарадзіўся 5 мая 1925 года) узнуў ён з сабрамі сцяг Перамогі над рэйхстагам. Ад партызанскіх сцямак да Берліна — такі баявы шлях героя ў ваіну.
Даўня дружба зваляе Міхаіла Гіорава з Беларуссю. Амаль паўтара года Смаленскі партызанскі полк, дзе Міхаіл быў разведчыкам, стаў ва Удэцах (гэта была партызанская зона). У Смаленскі Смаленскі полк злучыўся з рэгулярнай арміяй. Партызанскі 756-га стралковага палка, 150-й дывізіі, 3-й ударнай арміі...
Зараз Міхаіл Гіораў жыў у Рудні Смаленскай вобласці, працуе старшым дыспетчарам чыгуначнай веткі на гародніна-сушыльным камбінаце. Па-суседку часта прыязджае ён у Віцебскіну, выступае перад рабочымі, нагасніцамі, школьнікамі.
У канцы красавіка Гіораў зноў быў у Віцебску, дзе і зроблены здымак.
Фота М. МІНОВІЧА.

У ГОНАР СВЯТА ДРУКУ

У Мінску 5 мая ў памяшканні Беларускага дзяржаўнага выданняга тэатра імя Яні Купалы адбылося ўрачыстае пасяджэнне партызанскіх, савецкіх і грамадскіх арганізацый, разам з прадстаўніцамі Савецкай Арміі, прысвечанае Дню савецкага друку.
Удзельнікі залу запобілі прадстаўніцтвам рэдакцый мінскіх газет і часопісаў, выдавецтваў, друкарняў, рабінорскіх актываў, работніцкіх наглядчыцкіх прамаўляючых.
Урачыстае пасяджэнне адкрыў сакратар Мінскага прамаўляючага абнама КПВ А. Б. Насілоўскі.
З вялікім удзямкам быў выбраны ганаровы прэзідыум у складзе: Прызідыум ЦК КПСС на чале з Мінітам Сяргеевічам Хрушчоўскай.
З дакладам аб Дні савецкага друку выступіў старшыня Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па друку Р. В. Канізаўлаў.
Удзельнікі пасяджэння аднадушна прынялі прытвэральнае пільнае газеце «Правда».
БЕЛТА.

ВЕЧАР, ПРЫСВЕЧАНЫ ДНЮ РАДЫЁ

Урачыста адзначыла 69-ю гадавіну з дня вынаходства радыё А. С. Паповіч сталіца Беларускай Радыё і тэатральнай залы Дома афіцэраў адбыўся вечар. Кароткім уступным словам яго адкрыў міністр сувязі БССР П. В. Афанасьев.
Пад бурны апладысментавы выбраваца ганаровы прэзідыум у складзе Прызідыума ЦК КПСС на чале з Мінітам Сяргеевічам Хрушчоўскай.
З дакладам аб Дні радыё выступіў генерал-маёр войск сувязі Р. Н. Габрылявіч.
У заключэнне адбыўся канцэрт.
БЕЛТА.

ГАСТРОЛІ БАБРУЙЧАН

Заўтра ў памяшканні арганізацыі Дома афіцэраў спектаклем «Палатнае Чаніты» Ю. Мілюціна пачынае свае гастролі Бабруйскае музычна-драматычнае тэатр. Ён мажыца мінчанам увесць свой музычны рэпертуар — оперы І. Кальмана «Сільва» і «Фіялка Мантрэра», А. Равава «Сарочнінскі кірмаш», В. Лукашова «Расіткі».
Калектыў мяркуе выпусціць на гастролі прэм'еру новай оперы «Рабінавыя каралі» беларускага кампазітара Ю. Семянкі (лібрэта М. Алтухова).
Драматычная група тэатра будзе ставіць выязныя спектаклі ў раўнічных цэнтрах, нагасіць і саўгасіх. У гэтых гастрольных рэпертуары «Апошні прыпынак» Э. Рамарка і «Смяротны прысуд» І. Сабалева.

ПЕСНІ СЛАВЯЦЬ ПОДЗВІГІ

Самадзейныя кампазітары Віцебшчыны ствараюць на тэсты мясцовых паэтаў новыя песні, прысвечаныя 20-годдзю з дня вызвалення Беларусі ад фашысцкіх захопнікаў.
Заслужаны дзеяч культуры БССР Віктар Смірноў напісаў песню пра герояў-абылцаў. Роднаму гораду прысвечаны новы твор Віктар Габрылюк. А Г. Геронх севінашкіна дзя гаворыцца ў новых песнях Уладзіміра Алейніка і Барыса Іасоўскага.
Новыя карціны ствараюць мастакі. Былы партызан І. Сталіраў піша партэты герояў-партызан. Мастак П. Янч працуе над партэтам вызаліцеля Віцебска. Кампазіцыю з франтавога жыцця — «Прыцэла» стварае А. Таўнач. Жыццё пасляваеннай вёскі прысвечуе сваё палатно В. Ціханенка.
Г. МІРАЛЮБАЎ.

СЯРОД КНІГ

ПАРТЫЗАНЫ — ЛЮДЗІ ЗВЫЧАЙНЫЯ

Віктар Каваленка

Т ЎЯ ПІДЗЕІ

што склалі змест дылогі А. Адамовіча «Партызаны» (раманы «Вайна пад стрэхамі» і «Сыны Ідучы ў бой»), як быццам бы вядомы з твораў іншых пісьменнікаў: апошняй шчаслівы дні перад вайной, жаліва вестка пра ваіну, трагічнае адступленне савецкіх войск, прыход немцаў, акупацыя, першыя партызанскія баі і, нарэшце, масавая народная вайна супроць ворага. Так, усё гэта было ўжо ў літаратуры. Што ж тады новага дзе кіта А. Адамовіча?

Таварыш, напісаньня па дакладных крыніцах або самімі ўдзельнікамі партызанскай вайны — тымі, хто праішоў яе доўгімі дарогамі і вытрымаў усё цяжкасці. З'яўляюцца такія цікавыя творы, як «Маладая гвардыя» А. Фадзеева, «Глыбокая пльня» І. Шамякіна і многія іншыя. Адна за другой выходзяць дакументальныя кнігі пра партызанскую барацьбу: «Людзі з чыстым сумленнем» П. Вяртыгары, «У Крымскім падполлі» І. Казлова, «Падпольны абком дзейнічае» А. Фёдарова, «Вайна ў тыле ворага» Р. Лінькова і інш.

Аднак час, калі пісалі гэтыя кнігі, паўлаў выразаны адбітак на іх змест, і сёння яны на ўсім задавальняюць нашага сучасніка.
Вядома, і тады літаратура партызанскай барацьбы і тады яна бачыла прайду жыцця. Але сам падыход да жыцця быў часам залішне агудным і аднабожным. Нават у лепшых творах тыя гадоў выразыў заўважанае тэндэнцыя паказваць людзей у іх усеагульнай

Герой не падуладны смерці. Аб гэтым заўсёды думаеш, калі бачыш, як зноў і зноў ідуць эскурсы ў іршанскі Дом-музей Н. С. Заслонава. Тут сабраны мноства экспанатаў і дакументаў аб гераічнай дзейнасці падпольшчыкаў і партызан пад кіраўніцтвам легендарнага «дзядзі Іосіпа».

Фота А. САСІНОЎСКАГА.

А. Адамовіч. «Партызаны». Дылогі. Выдавецтва «Беларусь». Мінск, 1963.

Заканчэнне на 2-й і 3-й стар.

УНІВЕРСІТЭТЫ

ЯЮ ЖЫЦЦЯ

Ляанід ГАУРЫЛКІН

горадзе новы дом, прасім памішканне пад кнігарню. А гарадскі тандэмаў адрэзаў запарыцца. Пры нашай актыўнай падтрымцы кнігарню ўме-такі мы адрававалі. Цяпер дамагавіся адрыць кніжніцы

На гэтым здымку, які зрабіў наш чытач з Рэчыцы Л. Давыдзенка (злева направа) дырэктар гарадскога Дома культуры А. Радчанка, заадачкі гарадскога грамадскага адрэзаў запарыцца. Пры нашай актыўнай падтрымцы кнігарню ўме-такі мы адрававалі. Цяпер дамагавіся адрыць кніжніцы

магазін і ў раёне мэблевага камбіната. Там жа больш дзесяці тысяч насельніцтва.

Вы былі наш Дом культуры? Ну дык вось... Гэта ж не аспрадак культуры, а нейкая разваліна. Ды і я ж можна прывасціваць да гэтай мэты староу царкву? Нам праграбны новы Палац культуры. Цяпер, — можа, былі, — падмураж ужо закладваем. Глядзельная зала будзе на 600 месца.

— А як здарылася, — пытаюся я, — што вы ўзначалілі грамадскі адрэзаў запарыцца? — Як здарылася? — смяецца Іван Засімавіч. — Ну, а чым бы вы растлумачылі такі факт? Дзесяці людзей неведзана нашы самодзейныя гурткі. Увесь свой вольны час аддаюць яны любімай справе. А яшчэ выезды ў калгасы і ў мястэчкі.

— Іван Засімавіч добра памятае гістарычныя дні Вялікага Кастрычніка. У той час ён быў у такім узросце, калі чалавек яшчэ назірае падзеі, а не ўдзельнічае ў іх. Затое потым у Івана Засімавіча было кінувае камсамольскае юнацтва... Праца, вучоба, удзел у мастацкіх гуртках: драматычным, харавым, танцавальным... Непрыкметна адшукваў неспакойнае юнацтва. У трыццатыя гады Іван Засімавіч пакінуў Бельжыцу, што пад Бранскам, і пайшоў служыць у армію... Служба, потым вучоба ў лётнай школе, і зноў служба баць у фашызма, а пасля перамогаў вучоба маладых войнаў... Дзесяці пахвальных лістоў і грамадскіх мастацкіх адрэзаў былі ў мастацкай самодзейнасці ён быў такім жа «клёрым спецыялістам», як і лётчыкам.

У 1957 годзе Іван Засімавіч Пракопаў павесіў у шафе свой шчыне з пагонам палітвука і на дзесяці цыфліны кніжніцы. Ён паслаў і ў ціхім беларускім гарадку на дзесяці кніжніцы. Што рабіць дэлегацый Пабудавыц утульны дом, перасціць садок ды выкорміць перасціць Некаторыя ж

А за кніжніцы магазін праблема давалася доўгай. Гэта ён цяпер у нас пабачыў памішкання, а раён быў у такім катуху, што заходзіць не хацелася. Пабудавалі ў

жыццём так, дако-дзяць нават да таго, што возыцца на рынак яблыкі прадэваць. Сядзіць у кішэлі, на якім следы бававых ордэнаў, і прадае яблыкі. Бацькі такіх Іван Засімавіч. Не! Ён такім не будзе, яго не засмока прагавітае мяшчанскае балота. Ён камуніст. А камуніст аддае ўсё сабе людзям... Так думае і яго жонка, верная сабраюца жыцця Надзея Міхайлаўна. Яна таксама член партыі і добра разумее мужа. І пакуль ёсць сілы... Іван Засімавіч ідзе ў гарком партыі.

— Не магу сядзець дома без справы, — гаворыць ён.

Спачатку выконвае розныя партыйныя дурчынкі, а калі арганізаваўся грамадскі адрэзаў запарыцца, ахвотна ўзначаліў яго.

— Што яшчэ вас цікавіць? — пытаецца ў мяне Пракопаў, корат-

Мяне, як і многіх, хто пабываў на гэтай прэм'еры, ураваў і ўхваліла высокая тэатральнасць, дакладнасць і ціканасць уважальна сцэнаграфічнага ўвасаблення большасці выканаўцаў. На працягу спектакля зала жыла адчуваннем вялікай радасці і што нараджаецца пры сустрэчы з чымсьці свежым, цікавым, змястоўным і адчуваемым. І пра такую радасць хвацка расказаў, каб тыя, хто не знаеў яе, пабыўлі абавязкова на гэтым спектаклі (магчыма, нябудуць ён будзе жыць, калі не здзейсніцца мара выхадзіства Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута захваць увесь выпуск у вільныя калектывы). А яшчэ я лічу неабходным адзначыць сапраўды творчы поспех студэнтаў дэлята таго, каб яны саі добра запамінілі яго (магчыма, дакладней было б сказаць, не сам поспех, а шлях, на якім ён дасягнуў, — шлях нахнёнай і самаадданай працы).

М. Горні. «Дачнікі». П'еса амаль што зусім без інтрыгі. Усё — на дыскусіях, спрэчках. Як трывала трыба трымаць паслядоўнасць разгортвання аўтарскай думкі, каб не згасала цікавасць у зале, каб ідэя твора раскрылася спаўна і цалкам! І гэтага дасягнулі студэнты.

Прашлю ўжо больш двух тыдняў з часу прэм'еры, а калі я сеў пісаць аб ёй і стаў прыгадваць, што больш за ўсё запала ў душу, дык само па сабе выпыла: вочы! Вочы горнаўскіх тыпаў. У Варвару — шырока раскрытыя, строгія, сумныя, адухоўленыя неадольным чаканнем часоўці вялікага, важнага. У яе брата Уласа — гарызонтальны і раўняны, то здэкальва, то нахнёна-зачараваны.

Улас і Варвара — у цэнтры спектакля. У іх увабодна марна Горка ад чалавеку, які імкнецца быць дэбійнай фігурай, жыць на карысць блізкіх багатым, змястоў-

на расказаўшы пра сваё жыццё. Але я больш ні аб чым не пытаюся, мне зразумелы гэты чалавек, якога ніколі не пакаіла малодасць. Яна зусім з тымі, хто жыў для людзей.

Мы выходзім. На першым паверсе Іван Засімавіч прыдачынае дзверы ў адзін з пакояў. Там многа людзей, яны слухаюць нейкую жанчыну.

— Універсітэт здэрава працу, — гонарам гаворыць ён. — Чагогуваю лекцыю чытае ўрач Кобрынская.

— Вы цяпер дэраму? — ужо на вуліцы пытаюся я.

— Не, жаду да нашых артыстаў. Пагаворым аб праграме святачнага канцэрта.

Я іду па ціхім гарадку. З дыяра патакх калючым марозным ветрам. У дамах ярка свеціцца вокны. Настрой у мяне прызняты. Мабыць, таму, што страў такога чалавека. Я ведаю, што і ў Рэчыцы, і ў іншых гарадах і вёсках мейбытэйныя жыўцы многа тых працавітых людзей, які Іван Засімавіч.

Сустрачэцца такога чалавека, як Пракопаў, і першы, што камунізм будзе ўдзярацца на зямлі, бо яго будуюць вось такія працавітыя, шчырыя людзі...

ПАКУЛЬ ЯНЫ ЯШЧЭ СТУДЭНТЫ

ным жыццём. І я, чужою праніжы выканаўцы Н. Выкава і А. Пагарэлаў рэальным зместам пацала і думак сваёх перамажа.

Прыгадаюцца і вочы ўрача Марыі Льюўны. Горкі яе надзіляў катаржычнасцю меркаванню, рэзім, бягласцінам адмаўленнем фальшу, пасіўнасці, ханжаства. А вочы выканаўцы ролі — Н. Левашова гэтага катаржычнасці не відно. Есць нейкая ўнутраная высакордасць, стрыманасць і глыбокая дуршэўная прыныповасць. Магчыма, гэта хутчай чахаўская, чым горнаўскі геранія. Магчыма, педагога-пастаноўчык павінен быў заўважыць на гэты студэнты, бо лад жыцця вобраза ў кожнага аўтара свой, адметны. І ён пэўным чынам павінен гарманіраваць з усім ладом твора... Аднак жа то, што зраблена Н. Левашовай, сведчыць аб яе ўменні эмацыянальна і насцяжана жыць на стэжыніх адмоўнасці.

А які сапраўды Басаву пазнайдрусіць любяч прэфэсіяналістычна сцяна. Ён — палкам горнаўскі. Шыбыт бяскрыўны, лагодны і не заслаўны. А калі ў ім пошдзенька чыніаму, калі яшчэ ў вачах і задуманай. Колькі крўды на жыццё ў яе вачах, колькі суму! Сум — нейкі халодны і бяздзейны. Яна ўсведамляе бязвыходнасць свайго існавання і гэтае ўсведамленне нараджае незалежнасць у паводзінах і помсту.

Ад лепшым, светлым і чыстым мабыць у «Дачніках» і Калерыя, сястра Басавы. Але яе мары гіпертрафараваны праз прызму дэкадансу і сімвалізму. Яна — адна з самых тыповых інтэлігентна-дачніцкіх, што адравалялі ад народа, з якога калісьці выйшлі. І Быстрыц-

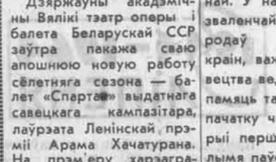
на што хацелася б звярнуць увагу маладога выканаўцы — гэта калючыманшый маналог Суславы ў чацвёртай дэле. У ім — негаўны маніфест «дачніцка». І абвешчае яго Суслав павінен на гранічнай узрушанасці. Напэўна, Дабконас ведае, як трактаваў гэты маналог у МХАТэ Кірава. Гэта быў ашалеўшы ламант смертальна параненага шакала. У ім чудзіся і боль крўды, і пагроза. Дабконасу трыба дамагацца такой востры насычанасці ў суславым маналогу.

Цалкам завершаным можна лічыць вобраз Юліі Філіпаўны, жонкі Суславы ў выкананні Н. Пешкаравай. Студэнтка аддала вельмі складаную задачу — раскрыла сваёсабодна пратэст Юліі супраць басава-суславскай маралі чыніаму, пратаст, які выяўляецца ў даволі прычынных формах і пад якім жыўца мара аб лепшым, светлым і чыстым свеце. Найдэпшыя сцэны ў Н. Пешкаравай гня, дзе яе геранія становіцца самаю сабою — сур'езнай і задуманай. Колькі крўды на жыццё ў яе вачах, колькі суму! Сум — нейкі халодны і бяздзейны. Яна ўсведамляе бязвыходнасць свайго існавання і гэтае ўсведамленне нараджае незалежнасць у паводзінах і помсту.

Ад лепшым, светлым і чыстым мабыць у «Дачніках» і Калерыя, сястра Басавы. Але яе мары гіпертрафараваны праз прызму дэкадансу і сімвалізму. Яна — адна з самых тыповых інтэлігентна-дачніцкіх, што адравалялі ад народа, з якога калісьці выйшлі. І Быстрыц-

ЗА ДЭНЬ ДА ПРЭМ'ЕРЫ

А. Хачатуран пра пастаноўку «Спартак» ў Мінску

Дзяржаўны акадэмічны Валікі тэатр оперы і балета Беларускай ССР заўтра пакажа сваю апошняю новую работу — спектакль «Спартак» выдатнага савецкага кампазітара, лаўрэата Ленінскай прэміі Арама Хачатурана. На прэм'еру харазграфацыйнага спектакля прыехаў аўтар музыкі балета. Наш карэспандэнт сустрэўся з А. Хачатуранам і папрасіў выказацца аб мінскай пастаноўцы «Спартак». Вось што ён сказаў: «...Спартак быў адным з самых выдатных герояў аднаго з самых буйнейшых паўстанняў нявольніцкага дэкадансу ў гісторыі чалавечай культуры. Гэтае паўстанне ўсплёскалася ў Мінску ў 1905 годзе, калі ў Мінску ўзнікла першая ў Расіі рабочая партыя. Аднак яе хацелася б, каб у пастаноўцы было больш яркіх фарбаў, бо дэкаданс балета адбываецца ў краі бліжэйшага мора, беларускага мармуру, яркага сонца.

На маю думку, харазграфацыйны спектакль вырашана добра. Пастаноўчык балета О. Дзядзішкіліні — таленавіты балетмайстар, чалавек творчай фантазіі і прэфэсіянальнай культуры. Не хачу загадаваць адну асобны выканаўцам. Мне проста хачацца падзякаваць усім удзельнікам балета, мала спяваць за цікавую і змястоўную пастаноўку. Дырэктар спектакля І. Абрамкі таксама варты пахвалы за тую вялікую работу, якую ён правёў з аркестрам тэатра. Нельга не падзякаваць мастаку А. Дулеўскаму, аднак мне хацелася б, каб у пастаноўцы было больш яркіх фарбаў, бо дэкаданс балета адбываецца ў краі бліжэйшага мора, беларускага мармуру, яркага сонца.

ВЯРНУЎШЫСЯ З БАЯВЫХ ЗАДАННЯЎ...

У Маньільскіх лясах, паблізу вёскі Карпілаўка Лагойскага раёна ў дні Вялікай Айчыннай вайны развіваўся штаб партызанскай брыгады «Штурмавая».

І мясцовых жыхароў было ня мала здольных людзей, якія любілі танцаваць, спяваць, дэкламаваць вершы. Ды і сама Мерыя да ваіны ўдзельнічала ў драму гурткі. Але дзе ўзяць рэпертуар? Той, з якім выступалі ў мірныя дні, не падыходзіў, а новага не было. І Марыя Александрэўна сама ўзялася за працу. У дапамогу ўзвасціла партызанскую разведчыцу Ларысу Кароткую. Да ваіны Ларыса мастаўнічала ў Астрашчынскім Гарадку, пісала вершы.

Так павялілася першая п'еса «Шпілі». У ёй расказвалася, як у партызанскі атрад прабраўся здаранік і як яго выкрылі наодрна мясціцы. П'еса вучыла пільнасці і наявнасці да ворага. Размеркавалі ролі, пачаліся рэпетыцыі, а праз некаторы час адбылася прэм'ера спектакля.

П'есу ставілі ў хаце жыхароў вёскі Харужыцы Зянона Шарыцкага. Аб гэтым спектаклі паведамілі ва ўсе партызанскія атрады і групы. Сабралася лю-

дзей столькі, што яблыку не было дзе ўпасці. Расчынілі дзверы і вокны. Гэты вечар быў сапраўдным святам для партызан. Гледзчы горад апладэзавалі сваім артыстам.

Партызанскае камандаванне падтрымала ініцыятыву самадзейных артыстаў, пажадала ім новых творчых поспехаў.

— Пабылі аганьку выдумкі, — гаварыў, пацскаючы руку Марыі Александрэўне, камісар брыгады Мартынаў. — Быць ворага трыба не толькі зброй, але і трапным словам.

Ларыса Кароткая ўмела паямаў мастацтвам і рэспектаваць партызанскіх і цярпелі ўспамінаць яе цікавыя гутаркі аб савецкай літаратуры — пра творчасць Горкага, Маякоўскага, Астроўскага. Выступала яна з ім і ў час адпачынку на Ларыскай «Песні аб Сокале». Дзесяці знішчэнняў знішчэнняў, танкаў, сціпым аўтамабілям, тысячы забітых гітлераўцаў — вось баявы рахунак партызанскага лагана. Прыёмам ўсведамлення іх у гэтай цяжкай і няроўнай барацьбе вялікую ролю адіграваў і самадзейнае мастацтва. Яно натхняла людзей на барацьбу з ворагам, на гераніячыя падзеі ў імя Радзіцкіх.

З тых незабытых дзён мінула амаль два дзесяцігоддзі. Дзе ж сёння жыўць і працуюць гэтыя людзі? Наступіць Марыя Александрэўна Вялікая, Вялікая-Вясельская, школай, паблізу свайго роднага вёскі Карпілаўка. Ён ужо больш пацдзесці гадоў. Хоць пасі-

велі скроні і сілы не тыя, але яна працягвае аматар мастацкай самадзейнасці. Нядоўга мне давалося быць на адным з канцэртаў падрывавых Марыі Александрэўнай. Які ў заўсёды, паглядзець у сабралася многа людзей. Уздзельнічаў канцэрт — пераважна маладзёў. Гэта рабочыя саўгасны, сельскія інтэлігенты. Азілі за дзень выступілі на сцэне спяваці, танцысты, дэкаданс. І кожны новы нумар праграмы з захапленнем сустракалі прысутныя.

Ну, а Ларыса Кароткая! Пасля ваіны яна наступіла ў аспірантуру, паспяхова скончыла яе і цяпер чытае курс рускай літаратуры ў Беларускай дзяржаўнай універсітэце.

Праца мастаўнікам былі партызанскі лат Мікалай Дзядзішкіліні. Ён дэпутат раённага Савета, член таварыства «Веды». Вершы М. Дзядзішкіліні, напісаныя на тэмы сучаснага жыцця, часта друкуюцца на старонках раённай газеты.

ПАРТЫЗАНЫ — ЛЮДЗІ ЗВЫЧАЙНЫЯ

[Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.]

АЛЕ ПАЧНЕМ з самага пачатку апісанага ў дыялогі падзеі. Апошняя хвіліны перадаважнага жыцця... Так пачыналіся многія творы пра вайну. І чамусьці гэтыя хвіліны паказаліся падрэзанымі, бескалатнымі — для таго, мабыць, каб пасля праверкі розні рубяць у светадачуванні савецкіх людзей, паказаліся вайной. Тэці прыём уживалася з мэтай «вывесці ідэю аб парушаным ішчэці народа. Але ж пры гэтым прападала складанасць жыцця. І акрамя ўсяго іншага, бескалатнасць ніколі не была сінонімам ішчэці. А. Адамовіч паказвае сваё герояў напярэдняй вайны ў бытавых турботах, але душою багатым; паглыбленым і асабістым інтарэсам, але не пазаўдольным грамадскай мэтанакіраванасці.

Прышлі лётцы. Першая сутычка з ім — А. Адамовіч, зноў жа, не спакусуецца тым, каб апісаць «прыгожую сутычку», калі сустракаюцца з ворагам твар у твар, з выразным унутраным выклікам, з жаданнем паказаць ворагу, што яму яшчэ дайдзецца мець справу з сілай і бяспрашаннем. Не, у А. Адамовіча ўсё выглядае нуды празаічна.

Тольна маці Ганна Міхайлаўна атрымлівае сваю першую перамогу над фашызмам, абараняючы ўласную курыцу. Змяганне пры гэтым ішло за рэшткі пахуючага сумлення ў немца, дужа якога скаленача фашызм прапагандаваў. Тут, на заваяванай зямлі, ён не лічыць за непрыстойнасць злавіць чужую курыцу, хоць дома не падыеме яблыка на абочыне дарогі. Вочы дзвюх жанчын, зацікаўленыя, насмешлівыя, прымушаюць нямецкага

хар, адзін з камандзіраў, кідае зьявавава: «Чо значыць нельга?.. На што есць дысцыпліна». Ганна Міхайлаўна адзвае яму: «Меня не дысцыпліна сюда прывела».

Немцы не падрываваны былі для барацьбы з партызанамі псіхалагічна. Фашысты — ідэалагічны сілы. Яны ўскладали на яе ўсе навіцы: імкнуліся разбіць савецкія войскі ў франтовай вайне. На фронце ваяваў цяжой, чым з партызанамі і падпольчыкам, але ў немцаў і прасцей. Тактычная задача прадуладжывае там разгром пўнай ваеннай часты. На фронце знішчаюць масу, а не асобных пэсонаў, якіх да індывідуальнасці варажэга салдата. У барацьбе ж з партызанамі немцам давалася мець справу з індывідуальнасцю. А такой тонкасці яны не засвоілі, прывыклі менавіт людзей агоньчымі механізмам. Таму і Ганна Міхайлаўна, і Віктар, і Раваляноўна атрымліваюць перамогу. Партызанскія, падпольныя вайны — гэта перш за ўсё вайна людзей.

Не кожная вайна нараджае партызанскі дух, бо не кожная вайна — народная. Народ падмаецца на барацьбу тады, калі адуце смертальную пагару сваёй будучыні, усёму сваяму існаванню. У дыялогі А. Адамовіча паказана, як перад такой пагарой усё свядомае і сумленнае ў народзе накіроўвалася ступаць дзе ішла барацьба з фашызмам.

НА ФРОНТ нельга пайсці пазней таго часу, калі цябе пакалікалі. Інакш станеш дэзерцірам. У партызанскія каліч і ўласнае сумленне, і туды ідулі ішлі раней і пазней. Выдама, гонар яна можа, папрацаваць яшчэ. Мо-

ва ўсёх атрымліваецца аднолькава. Гэта добра разумее начальнік контрразведкі атрада Кучугура. Ён да самага прыходу Савецкай Арміі не пакаідае весці работу сярод людзей, якія па розных прычынах апынуліся на службе ў немцаў, арганізаваў іх пераход да партызан.

А вобш Мохар, акрамя загадаў і дысцыпліны, нічога не прызнае. У яго цяжка зразумець сэнс таго, што ў лесе ваяуюць не толькі салдаты, але і жанчыны, і дзеці. Калі падлетак Толя, на сутнасці яшчэ дзіця, першы раз трапіўшы ў бой, прычым жорстка і страўны, згубіў вінтуюку, Мохар патрабуе яго расстраўку.

Мохар не ўмее і не хоча зразумець асобу чалавека, а таму і не павяжае яе. Кіраваць па людзям можна толькі на аснове чалавечыя часты, як вайна. Мохар расстраўвае Ванечку, калі та ўдзельнічае ў варагам народзе, не прымушаюць пад увагу яго баявы заслугі ў партызанскай вайне. Мохар не хоча асновоўваць гэты нечаканы для яго лёс чалавека. Ён гэты лёс не ўкладваецца ў ягоны называць спрэчаны расклад людскіх паводін. І аб'ектыўна Мохар становіцца ворагам той справы, за якую змагаўся народ.

ЁН ЗАСТАЮСЯ МАЛАДЫМ

ДА 60-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ ПАЎЛЮКА ТРУСА

П. ТРУСА

Перад мною ляжыць сціплая кніжачка ў паперовай вокладцы. На ёй пахлелымі карычневымі літарамі напісана: «Ветры буйныя», Літары нібы абшарпаныя на зламанае ветрам дрэва, якое ўчэпціліся каранямі трымаецца за зямлю-матці. Кніжачка гэтая прышла з далёкіх год юнацтва і ўваскрасла ў памяці даўно мінулае. Разгортаю старонку за старонкай і рынаю ў паэтычны свет чалавека і паэта, якому многа было дадзена для таго, каб уласціва нашу рэвалюцыйную яву.

Зборнік старабыў у многіх руках. На палях таможні а працягу шмат заўваг — слоў захаляна трусаўскім радкам. Але сярод іх я знайшоў заўвагі і нечай халоднай душы. Насупраць радкоў, у якіх паэт са ўсёй шчырасцю выказаў сваю любоў да роднай Беларусі, алоўкам адзначана: «нацыяналізм», а насупраць некаторых: «вясковая абмежаванасць», а часам і «ідэалізацыя мінуўшчыны». Нейкі халодны раменнік, відаць, хацеў раскласці паэта па палічках і абвінаваціць у сямі смертных грахах. Дзе яму было аразумеш, што паэт ішоў у вялікі паходзе ў будучыню, што ён у якой мары, усе нараваны ягонага сэрца былі скіраваны ў светлае камуністычнае заўтра! Паэт чужым сэрцам услаўваўся ў музыку турбіны, ён бачыў і адчуваў камсамольскай душой нашы герцаўны будучыні. Гэта зрабіла яго паэзію, няўдольна не ва ўсім дасканалаю, няўдольна не ва ўсім тэарэтычна, адарожжанай пакаленням, з якім ён прыйшоў у наш час. А гэта вялікая годнасць паэта і грамадзяніна.

Паўлюку Трусю цяпер толькі споўнілася 6 шасцідзесяць год. Колькі б ён напісаў, як бы развіўся яго шчодры талент, калі б не заўчасная недарэчная смерць. Але яго таленту не суджана было развівацца па поўную славу. Ён у нашай памяці застаўся 25-гадовым юнаком. Здаецца, і цяпер уцвён яго павучы смех, тоер, як ён, трохі картавячы на «р», чытае свае вершы, гэтакія ж півучыя, як і ён сам. У памяці тых, хто яго ведаў, Паўлюк Трус назаўсёды застаўся маладым. І не толькі таму, што памер у самым росквіце юнацтва, калі сама трэба было ўбірацца ў славу як паэту і чалавеку, але і таму, што ён пакінуў нам у спадчыну вечна маладога інаўвасцелева персону. Разгарніце яго зборнікі і прычытайце камсамольскія вершы. Колькі ў іх энэргіі, жыцця, колькі камсамольскага запалу! Ніякі яны шырэйшы на ахопу падзей! Тут і кінальныя лірыка, і страўная публіцыстыка, і гумар. Паэт сваім радком выходзіў заўсёды на перадавую лінію барацьбы за ўсталяванне новага, сацыялістычнага жыцця.

Нядаўна адзін з крытыкаў выказаў такую думку, што паэзія Паўлюка Труса — прайдзены этап. Прызнаюся, гэтак выказанне разанула мне не толькі вуха, але і душу. Прайдзены этап! Розныя бываюць прайдзеныя этапы... хацелася адказаць крытыку, хацелася прывесці на памяці радкі трусаўскіх вершаў, тых вершаў, якія не заучываліся са школьнай хрэстаматый, а самі запалі ў памяць,

Падаяць сніжыні —
дымчатыя росы,
Падаяць біскіты
за мам анюмо...
Раскасалі вішні
шоткавыя косы
І ўрачылі дошу
сіневатыя вянкі.

Малюнак, здаецца, усім знаёмы з дзяцінства, можа, у ім нават трохі замнога «красівосць». Але, мне здаецца, што гэта таксама натуральна. Гэта таксама ад народнай душы. Справа ў тым, што беларусы на працягу ўсёй сваёй гісторыі ніколі не мелі магчымасці захаляцца сваім родным. Ім заўсёды ўнушалі, што ўсё роднае для іх гэта мужыцкая, гэта ніжэйшая гатунку. І ў гэтай воль паэтычнасці, можа, нават залішняй, таксама была свая заканамернасць: паназаць, што мы не такія ўжо бедныя на паучы, што душа ў нас ёмістая, якая ўбірае самае дарогае, самае прыгожае, самае запавятае.

Вядома, Паўлюк Трус у сваёй паэзіі ў нейкай меры быў яшчэ пераймальным, вучнем. Але ён ведаў, у каго вучыцца, каго пераймаць. Ён вучыўся ў тых, чыя паэзія і сёння, праз дзесяцігоддзі і нават праз стагоддзі, хвалюе сэрцы сваёй чысцінёй, сваёй чалавечнасцю, сваёй мудрай прастаётай. У трусаўскай паэзіі наіжыцца заўважліва пуншніцы, шаўчанскаўскія, кунаўскаўскія матывы і нават прамыя наследванні. Але гэта, мне

па раманах і. Мелена «Люді на балочі» і «Наваліны над полем», а таксама нафінансаванай чытаюць часопісы «Полымя» і «Маладосць».

Цяпер актывісты клубу рыхтуюць вечар сустрэчы нагаснінаў з перадавікамі працы.

А. МАЛЮК.

«Кінаархіў «Сучасніца» пра значную тэмачку Алену Лазарэнка заявіўшыся Мінскай студыяй навукова-папулярных і хранікальна-дакументальных фільмаў.

Лазарэнка — ініцыятар саборніцтва за хуткім асабненне новых відаў прадукцыі. На Мінскім тонкакусонным камбінаце, дзякуючы яе метаду, асабненне новых тэмаў наскорулася ў два разы.

Пачыні мінчанкі шырока пабярэны на тэатральны і іншыя прадпрыемства Савецкага Саюза. Яна вывядзала для перадачы сваёго вопыту ў Маскву, Ленінград, Іванава і Краснадар. Толькі ў Беларусі цяпер налічваецца 30 тысяч яе наслядоўніцаў. Лазарэнка была дэлегатка гістарычнага XXII з'ез-

даецца, таму, што выток яго вярчэцца, як і вялікіх сапраўды народных паэтаў Пушкіна, Шаўчанкі, Купалы, ішла з крыніц народнага жыцця, да якога заўсёды прагавіта прыпадаў малады паэт. Але ў падабнасце трусаўскай паэзіі з паэзіяй вялікіх паэзіяў наіжыцца заўважліва і сваё, трусаўскае, тое, што адважалася новаму месцу, што ставіла ягоныя творы на службу інтарэсам народа, яго новаму жыццю. Ваўдмеч такія яго паэмы, як «Сірата Алеса» альбо «Чырвоныя ружы». Яны напісаны быццам і традыцыйна, і змест іх быццам традыцыйны, але ў кожнаму з іх урываюцца новыя жыццёвыя матывы, яго тэндэнцыі. І ствараюцца яны на патрэбу народа, на задавальненне яго эстэтычных інтарэсаў. І ў гэтым іх каштоўнасць.

У нашым літаратуразнаўстве яшчэ, на жаль, па-сапраўднаму не ацэнена, не прааналізавана творчасць Труса як эстэтычная з'ява. Калі і пісалася пра творчасць паэта, дык часцей за ўсё разглядалася яна ў сацыялагічным плане. А калі б літаратуразнаўчы глыбей прааналізавалі ў творчым лабараторыю паэта, дык яны б, відаць, заўважылі тры прычыны, чаму Паўлюк Трус быў у пачатку пераходнага народнай паэзіі. Мо таму, што ён яшчэ толькі шукаў свой тэма і тэма прычыны. Мне здаецца, што адна з прычынаў трусаўскага захаляна народнай паэзіі — ягоныя імённы і вядомы перайманні. Нельга забываць, што галы самай актыўнай творчай працы паэта прыпадаюць на той час, калі яшчэ значныя пласты беларускага народа былі непісьменнымі, ледзь-ледзь толькі вучыліся чытаць. І магчыма, паэт, кляпоцячыся пра тое, каб яго вершы дайшоў да чытача, услаўваў яго, наўмысна спрашчаў свой радок, надбываў пад народнае, і гэта, мабыць, давала сваё добрае вынікі. Можна б перавелі з інавацыяў, што цэлыя пакаленні беларуская моладзі ішла ў жыццё з радкам трусаўскіх вершаў на вушан.

Яны, гэтыя вершы, лёгка чыталіся, запаміналіся, больш таго, запалалі ў душу. У іх былі і народныя смутак, і народная радасць, і вясельце, і дасціпны гумар, а часам і гней. Усё гэта ўмешчалася ў ёмісты радок, здавалася б, простага, часам да прымітыва, трусаўскага верша.

Давайце паглядзім на лепшую паэму паэта «Дзесяты падмурок». Яна пісалася да юбілейнай даты — да дзесяцігоддзя ўтварэння Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі. Тады, вядома, і трамвай на вуліцах Мінска быў незвычайнай навіною, і будаўніцтва першай, вялікай для таго часу Асінаўскай электрастанцыі было грандыёзным, і ўсё, што тады стваралася і ўсё, што тады стваралася з сённяшнім здаецца вядомым, выклікала ўсеагульнае захаляне, гонар. Вядома, паэт мог падладзіць спакое маючага на той час «індустрыяльнага верша» і напісаць з барабаным гукамі. Але Трус быў сапраўдным паэтам, і яго ад душы хацелася ўласціва веліч сацыялістычнага будаўніцтва пранікнёным, душэўна шчырым паэтычным радком. Паэма ўспрымаець

да КПСС. Яна вядзе вялікую работу як дэпутат Вярхоўнага Савета Рэспублікі, завідаваўчыца ва Удаскоўным інстытуце тэатральнай і лёгкай прамысловасці.

П. ПРУДНІКАТ.

«Нядаўна ў Іванаўскім Доме культуры адбылася прэмера спектакля па ітэсе В. Шкіраўна «Чужыны дзіця». Паставіў яго твор на існае рыманскае драматычнае надлежыць мастацтва Лазарэнка.

Цяпер самадзейныя артысты стаяць спятакі па ітэсе В. Шкіраўна «Калі любіць».

І. ІЛАНКОВІЧ, дырэктар Іванаўскага Дома культуры.

— Не цяды сябе, — оборвал яго Сыркован і будо сдеруць саўдзі Мохарэў улюблю, — очень верно. Но по возможности шадя женщин, детяхе...»

У дылогі выразна гучыць думка: не можа быць абстрактнага патрыятызму ці абстрактнага гуманізму. І патрыятызм, і гуманізм — гэта заўсёды абавязак перад канкрэтнымі людзьмі. Патрыятычная справа барацьбы з фашызмам выступае ў А. Адамовіча перш за ўсё ў форме звычайнага абавязку перад таварышамі-патрыятам. Самае страшнае для сапраўднага баіна — застацца ў лагерах, калі таварышы ідуць на заданне. Пасля запытання камандзіра, ці ёсць хоўныя, Галаўчына шчыта: «Молокочы, у тебе же нота гроветы!» — дыне, — затравленню сям'яметы Мольковича. Вытлужоце некрывное лицо его выражает страшный испуг».

Самыя высокія баявыя і грамадзянскія якасці чалавека правяраюцца на вайне вельмі простым крытэрыем — ці не пакіне ён таварышаў у бядзе, ці раздзеліць з імі на роўных правах небяспечны баявы лёс. Гэты крытэры — правільны і надзейны.

да як твор «арганічны народнаму духу, як усхваляваны лірычны маналог сучасніка. І калі паэт гаворыць: адчуваеш, што гэта сказаана з усёй шчырасцю чалавекам, які ўсім сэрцам ірануваў да новага жыцця. Праўда, у лірычнага героя паэта наглядзецца яшчэ нейкая сялянская раздвоенасць, але яна хутка пройдзе. Яна часовая. У самоту вясковага жыцця ўжо ўварвалася музыка турбіны, і яна безумоўна пакліча ў нязвядзеныя далечыні. І воль у гэтым характэрным для таго часу, калі Беларусь была яшчэ сялянскай, калі яна толькі ступала на першую прыступку індустрыялізацыі, і натуральнасць тых матываў, якія пакладзены ў аснову паэмы, натуральнасць інтанацыі і сродкаў выяўлення, якімі карыстаўся паэт. Чытач яго разумеў, прымаў яго песні, як голас сваёй душы. І недарма на партыйным з'ездзе бальшавікоў рэспублікі ў справядлівым дакладзе Цэнтральнага Камітэта паэма «Дзесяты падмурок» цытавалася, як ілюстрацыя велічзнага размаху сацыялістычнага будаўніцтва ў рэспубліцы.

Пра творчасць Паўлюка Труса можна гаварыць і пісаць многа. І хопь паць праўку кароткае жыццё ён пакінуў значны след у нашай роднай літаратуры, якая цяпер з кожным годам заўважвае ўсё новыя і новыя вышынні. Яго паэзія, як і ён сам, застаецца ў вялікім страі нашага новага, скіраванага ў камунізм жыцця.

Раман САБАЛЕНКА.

Васіль ХОМЧАНКА

РАВЕШНІЦА

А ПАВЯДАННЕ

У лесе пахнуць фіялкі. Іх вельмі многа ў мокрым траве. Марынка — дачка мая — наравала два букеты. Адзін дала мяне. Я трымаю яго ў руцэ і ўспамінаю дала, мая равешніца. Ты ж так любіла фіялкі, чанала май, каб іці разам са мной па фіялкі ў лес. А пакуль не наступіла вайна, ты прыносіла ў блянджак пралескі, сон, медуніцы — першыя вясновыя кветкі. Стаўла іх у гарматыную гільзу, налівала вады, Гільзела на свой букет з радаснай шчырай усмешкай дзіцяці.

— Калі скончыцца вайна, — казала ты мне, — мы пойдзем у лес па фіялкі. Адны і на ўвесь дзень. Праўда?

— Пойдзем, — ківаў я гадавой, аглядаючыся на камандзіра батальёна — няёмка было перад начальствам радавацца сваёму каханню і шчасцю.

Камбат, не звяртаючы на нас увагі, ці, можа, робячы выгляд, што не зяртае, гаварыў: — Таварыш лейтэнант, сёння ноч будзе спакойная, можам іці адсыпацца. І вы, таварыш старшыня, таксама вольныя.

Таварыш лейтэнант — гэта я, старшыня — ты, санітруктар батальёна.

Мы дзівалі камбатаў і ішлі ў свой блідак.

— Яшчэ на адзін дзень бліжэй да канца вайны, — гаварыла ты дарогай.

Я маўчаў і засяроджана глядзеў пад ногі, каб ты не спатыкнулася, не ўпала.

— Воль пабачыць, вайна скончыцца ў маі.

— Ты гаварыла, што скончыцца ў лютым. Помніш?

— Ага, помню. На Дунаі, дзе мы ўпершыню сустрэліся, гаварыла.

Сустрэлі мы сапраўды, на Дунаі, у верасні сорак чацвёртага. Я вяртаўся ў свой полк з медсанбата, і ты ў наш полк атрымала назначэнне. Ноч нас застала на пераправе. Не было наадзеў сустраць спадарожную машыну, і я сказаў, што прыдзеца чакаць раніцы.

ДВУХТОМНІК А. КУЛЯШОВА

У новы двухтомнік паэт уключыў усё лепшае, што было напісана ім за гады плённай працы. Рыхтуючы двухтомнік да выдання, паэт значна дапрацаваў многія творы.

У першы том увайшлі вершы і баллады, паэмы «У зялёнай дуброве», «Хлопцы апошняй вайны», «Сцяг брыгады», «Простыя людзі», «Новае рышчыца». Другі том складаюць «Новая кніга», паэмы «Толькі ўперад», «Песня аб славянскім паходзе» і вершаваная хроніка «Грозныя пушкі».

Афармленне мастака Л. Асецкага. Тыраж 4 тыс. экз., цана 1-га тома — 73 кап., 2-га тома — 68 кап.

Раман САБАЛЕНКА.

ЯНКА КОЛАСА

ПРЫСВЕЧАНА ГРАНІЦЫ

Дні і ночы пагранічнікі — людзі высокага абавязку — сцерагуць рубяжы роднай зямлі.

Аб справах вайны, якія абераюць мірную працу савецкіх людзей, аб буднях армейскай службы, аб радасці і нудчэсці, аб загартоўцы характэрна напісана гэтая кніга. Яе героі — старшыня Вячаслаў Дунаев, рэдактар Мікалай Стральцоў, рэдактар Мікалай Кірэваў і іншыя выдатнікі пагранічнай службы.

У кнігу увайшлі нарысы, аповесці, аповяданні А. Міронава, Я. Маўра, М. Ракітнага, Г. Шыловіча, Е. Лось, М. Аляксеева і іншых аўтараў, якія пішуць на вайныя тэмы.

Тыраж — 50 тысяч экз., цана — 48 кап.

ПАСТУПАА

У МУЗЕЙ...

З Цэнтральнага дзяржаўнага архіва літаратуры і мастацтва СССР у Літаратурны музей Якуба Коласа паступіла звыш 700 старонак фотакопій рукапісаў і машынапісу твораў беларускага песняра. Значную цікавасць маюць пэсымы Якуба Коласа да Міхаіла Ісакоўскага, у якіх пісьменнік павадаміла аб сваёй рабоце над «Новай зямлёй» і «Сымонам-музыкай», аповесцамі «У Палескай глушы» і «У глыбі Палесся».

З Аляксандра Пітроўнага Рабіннай, якая працавала ў рэдакцыі нацыянальных літаратур Дзяржаўнага выдавецтва мастацкай літаратуры, Якуб Колас перапісваўся ў сувязі з выданнем на рускай мове яго аповесці «Дрыгна». Перапіска гэта, якая мае поўны літаратуразнаўчы інтарэс, ёсць цяпер у музеі.

Спрод новых матэрыялаў — фотакопіі вершаў Якуба Коласа «Шаснаццатая гадына», «Нашы дні», «Панская ласка», «Калія прага», «Мужык», «Цемра», асобных раздзелаў «Сымона-музыкі».

Неваторы з паступіўшых у музей фотакопій пераказала М. Ісакоўскага з Коласа маюць асабістыя праўкі аўтара.

М. ЖЫГОЦКІ.

Падзеі ў нашым жыцці

«Камсамольцы і культасветработнікі Ляхавіцкага раёна вырашылі арганізаваць зборнік для грамадскіх сельскіх бібліятэк. Заклік энтузіястаў знайшоў шырокі адгук. У агульны фонд паступіла ўжо звыш дзевяць тысяч кніг. Кіраў перадаюцца новым бібліятэкам, якія ствараюцца ў вёсках Каноіх, Гайсін, Мельнікі і Грушэўка».

М. ШАВЕЛЬ.

«Танцы і іна-вось, бабай, дэно, што да інаўвучы, часу многа было ўбачыць у клубе вёскі Глініца Мазырскага раёна».

«Аднойчы са саблюдзі ўзвешы навіны і вышэйшай уаўдзі шэфства над клубам. Назадзілі дзяжурства спецыялістаў сельскай гаспадаркі і настаўнікаў у клуб».

«На першы погляд параўнанне Казіка Жыгоцкага з паліцам у карысць апошняга можа здацца парадоксальным. Аднак Віктар тут не памылліца. Есць нешта вельмі адгіднае ў індывідуальнасці Казіка, які заклапоцаны толькі тым, каб знешне захаваць прыстойнасць. Жыццё прымушае яго рабіць выбар, а гэта ён якраз і рабіць. Патаемнае здардзітва таму і здаецца яму выхадом са становішча, што яго патаемнае. Які ён сам, для Казіка не гэтак і важна, куды важней, які ён здаецца людзям».

Левонора, недаўлекая, нязрыўная дзяўчына, якая выходзіць замуж за пачаткова паліцыя, каб не ехаць на работу ў Намеччыну, і то адчувае незадавальненасць тым, што адбываецца з ёю. Даведнае дзяцінства і юнацтва ўсё ж такі пакінулі нейкі след у яе душы, і ён, гэты след, не хоча сцірацца ў час акупацыі. Казік Жыгоцкі добра ведае паліцыяўскую працую, і тым не менш ён не хоча перадаць ужо ўваходзіць у жыццё ад акупацыйнага, бо ні сорам, ні сум, уласцівы Леанору, яму не дакунаюць, калі ён стаў скрытым памочнікам паліцыя. Аднак, што яго трывожыць — гэта страх.

Складанасць маральнага і сацыяльна-псіхалагічнага жыцця ў час акупацыі — надзвычайная рыса дылогі А. Адамовіча «Партызаны».

ПАРТЫЗАНСКІ лагэр...

Шмат разоў апісваўся прыход у партызаны. Ён быў, за рэжым выключэннем, парадзім. З'яўляўся ж Толі ў лесе абдылося непрыкметна. Толькі адзін з партызанскіх камандзіраў на адно імгненне паглядзеў на яго, ды і то толькі таму, што ён быў Ганна Міхайлаўна, якую тут ведаюць.

Небагаега на героістаў і ўсё партызанскае жыццё Толі. Нават больш таго, яго на кожным кроку напатыкаюць няўдачы і расчараванне. Не адрозніе ён атрымаў абзору і нейкі час вымушаны быў адірацца ў лагераў у язіцы «прыдурака» (гэтак партызаны называлі тых, хто згаджаўся на гаспадарчую работу, каб не іці на баявое заданне). Атрымаўшы стрэльбу, ён згубіў яе ў першым жа баі, за што ледзь не быў расстрэляны. Гэта цяжка выправаваць. Аўтар не шкадуе свайго героя, але такая строгая паўцаца аўтара і давала яму паказваць праўду партызанскай вайны.

Пісьменнік выразна панавае, што не проста дзецца гералам на вайне. Адно вясенца, не кожны можа стаць героем нават тады, калі ён мае для гэтага ўсе здольнасці. Вайна багатая выпалковамі. Нейны пабылі навічкова, няўдольна збравалі іці ў партызаны. Сорол забітых, магчыма, былі будучыя праслаўленыя героі. Але аб гэтым ажно ніхто ніколі не даведзецца.

Партызаны Каваленка, Комлеў і Сашко здаліся, калі іх акружылі немцы. Ведаючы правіла акупацыйнага выбывае усіх людзей, жанчын і дзіцяці таксама, калі ў вясцы будзе забіты хоць адзін немец, яны не стралялі і здаліся, каб быць расстрэлянымі пасля катаванняў. Гэта таксама сапраўдны, чалавечны гералам.

Мохар «ываваць загінуўшых партызан у зрадзе, яго не стрымлівае ахвара ў сётні жыццёў нічым не вйнаватых жанчын і дзіцяці. Для падмававання сваёй паўцыі ён паспылаецца на выступленне Сталіна на трыціа дні 1941 года: «Мы должны, не шадя сябе, не даваць врагу...»

Толькі робіць вырацы націск на гэтым абавязанні. Ён сапраўды панавае партызанам звычайнымі людзьмі, а не рыцарамі.

Толі за ўвесь перыяд партызанскага жыцця не зрабіў ні аднаго жасравага гералачнага ўчынку. Але ён, будучы партызанам, гералам вытрымаў усё цяжкасці і загінуў. Смерць Толі ўспрымаецца як велічынна несправядлівасць. Разам з Толем памёр дзель свет высакародных партызанцаў і багатых пацучуцаў, гэта памёрла душа чалавека, які разумеў людзей, любіў іх і мог шмат чаго зрабіць для іх.

Толі прывык да партызанскага побыту, да небяспечна, але не змог прывыкнуць да вайны. Так, ён ваяваў, але ваяваў таму, што яго вымуслі ворагі. Яму заўсёды страшнымі і адгиднымі былі смерць і забойства. І не толькі яго адгидму. Чалавечая натура нават на вайне пратрацэ супраць іх.

дзямі, што пасля вайны ўсё змяніцца да лепшага. Яначына кажэ знаёмому партызану: «После всего, после такой войны, знаешь, как должно быть правильно все. По справедливости. Этим люди и держатся и вас держат — а ты как думаешь?»

А. Адамовіч не замоўчвае і таго, што здараліся выпадкі непараўменна паміж партызанамі і насяльштвам. Нельга было іраваць дзеейным партызанам на аснове абстрактных уласціваў аб жыцці ў акупацыі. Воль камусьці за ліній фронту, ўздумаўся, каб перашкодзіць адступалым немцам збраць з сабой жыўраў, даць загал апрадзіць іх і пазабраць сялянскіх кароў на захаванне. А ўзяць у сельяныя ў час вайны карову азначала, што яна назад да яго ніколі не вярнецца. Усё партызанскае армія жыцця, і вядома, што гэтага праблема вырашалася не дэрга. Але калі была неабходнасць, сяляне адвалялі партызанам усё, што ў іх было. Зусім ініія справа, калі насяльштва наносіліся страты ў выніку непрадмаванага загалу. Толі не змог вынахаць гэты загал. Шуканоцы выхадзі, ён узяў слова, што сельяні сам схавае ад немцаў карову. Астатнія партызаны, Толі ваяваўшы, вынахаці загал. І колькі дзеей засталася без малака!

Фашысты пачалі вайну, і ад іх ішлі ўсе беды. Аднак гэта ніколі не давала ўласнае неразумненне сітуацыі, уласны памылкі ў вайне апрадзаць толькі ўмовамі вайны і звычайнаму фашыстаў. Меўлаў, вайна, таму не да тонкасцей, калі фашысты пачалі вайну — яны за ўсё і ў аднае, нават за нашэ яў-

меіне Ганна Міхайлаўна, яе сыны Толі і Аляксей, партызанскія камандзіры, Кучугура, Сыркован, Пітроўскі, партызаны Каваленка, Караной і іншыя ваяуюць, заўсёды памтаючы, што вайна ідзе за шчасце людзей, і іх нават у вайну трэба берачы і па магчымасці засцерагаць ад бед і пакут.

БАРАЦЬБА ПАРТЫЗАН,

іх штодзёнае жыццё панаваць у шырокай нспынянай плыні. У выніку сюжэтнага арганізацыі твора стала другараднай задачай для аўтара ў дылогі пнянка знайсці сюжэтна зымальную сітуацыю. Затое жыццёвыя сітуацыі, апісаныя аўтарам, цікавыя сваім глыбокім грамадскім сэнсам. Па значнасці і багаці праблем, на насычанасці жыццёвым матэрыялам, на аўтарскай дабрадумленнасці ў асвятленні фантаў дылогі «Партызаны» зойме прыкметнае месца ў савецкай літаратуры на тэму вайны.

